

e-ISSN 3060-5059

DOI: 10.67227

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in
Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 10

2026

Founded in 2024

publishscience.uz

publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

O‘ZBEKISTONDA IJTIMOYIY-MA’NAVIY ISLOHOTLAR VA XOTIN-QIZLARNING JAMIYAT TARAQQIYOTIDAGI O‘RNI: MILLIY STRATEGIYA VA INSTITUTSIONAL MEXANIZMLAR

O‘rinboyev Davlatjon Baxtiyorovich

Qo‘qon davlat universiteti, dotsent, (DSc).

e-mail: davlatjonurinboyev753@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-0632-7343>

Annotatsiya.

Mazkur maqolada jamiyat taraqqiyotida ijtimoiy-ma'naviy islohotlarning o'rni hamda "O'zbekiston – 2030" strategiyasi va Gender tenglikka erishish strategiyasi doirasida xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirishga qaratilgan institutsional va huquqiy mexanizmlar tahlil qilingan. Tadqiqotda mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlarning mazmun-mohiyati, oila institutini mustahkamlash va xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan davlat dasturlarining amaliy natijalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: ijtimoiy-ma'naviy islohotlar, "O'zbekiston – 2030" strategiyasi, xotin-qizlar faolligi, gender siyosati, institutsional mexanizmlar, barqaror taraqqiyot, inson kapitali.

СОЦИАЛЬНО-ДУХОВНЫЕ РЕФОРМЫ В УЗБЕКИСТАНЕ И РОЛЬ ЖЕНЩИН В РАЗВИТИИ ОБЩЕСТВА: НАЦИОНАЛЬНАЯ СТРАТЕГИЯ И ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ МЕХАНИЗМЫ

Уринбоев Давлатжон Бахтиёрович

Кокандский государственный университет, доцент, (DSc).

Аннотация.

В данной статье анализируются роль социально-духовных реформ в развитии общества, а также институциональные и правовые механизмы, направленные на повышение общественно-политической активности женщин в рамках Стратегии «Узбекистан – 2030» и Стратегии достижения гендерного равенства. В исследовании раскрываются содержание и сущность реформ, осуществляемых в стране, а также практические результаты государственных программ, направленных на укрепление института семьи и поддержку женщин.

Ключевые слова: социально-духовные реформы, Стратегия «Узбекистан – 2030», активность женщин, гендерная политика, институциональные механизмы, устойчивое развитие, человеческий капитал.

SOCIAL AND SPIRITUAL REFORMS IN UZBEKISTAN AND THE ROLE OF WOMEN IN SOCIETAL DEVELOPMENT: NATIONAL STRATEGY AND INSTITUTIONAL MECHANISMS

O‘rinboyev Davlatjon Baxtiyorovich

Kokand State University, Associate Professor, (DSc).

Abstract.

This article analyzes the role of social and spiritual reforms in societal development, as well as the institutional and legal mechanisms aimed at increasing women's sociopolitical participation within the framework of the Uzbekistan-2030 Strategy and the Strategy for Achieving Gender Equality. The study examines the essence and content of the reforms being implemented in the country and highlights the practical outcomes of government programs designed to strengthen the institution of the family and support women.

Keywords: social and spiritual reforms, Uzbekistan-2030 Strategy, women's participation, gender policy, institutional mechanisms, sustainable development, human capital.

Kirish. Bugungi kunda dunyoda kechayotgan murakkab globallashuv jarayonlari, keskin ijtimoiy-demografik transformatsiyalar hamda inson kapitaliga bo'lgan talab ortib borayotgan sharoitda jamiyat taraqqiyotining barqarorligini ta'minlash va uning mustahkam ma'naviy poydevorini mustahkamlash o'ta dolzarb hayotiy zaruriyatga aylanmoqda. Zero, har qanday davlatning iqtisodiy va siyosiy qudrati, eng avvalo, uning ijtimoiy-ma'naviy muhitining sog'lomligi, fuqarolarning intellektual salohiyati hamda jamiyat a'zolarining, xususan, xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy jarayonlardagi faol ishtiroki bilan belgilanadi. O'zbekiston Respublikasining "O'zbekiston — 2030" strategiyasida ham inson salohiyatini ro'yobga chiqarish va jamiyatda gender tenglik tamoyillarini qaror toptirish ustuvor strategik maqsadlar sifatida belgilanganligi mazkur masalaning davlat siyosati darajasidagi dolzarbligidan dalolat beradi. Shu nuqtayi nazardan, mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-ma'naviy islohotlar kontekstida xotin-qizlarning jamiyat taraqqiyotidagi o'rnini oshirish, ularning huquq va manfaatlarini himoya qilishning institutsional va huquqiy mexanizmlarini kompleks ilmiy-nazariy jihatdan tadqiq etish muhim amaliy hamda metodologik ahamiyat kasb etadi.

Jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri bo'lgan ijtimoiy-ma'naviy islohotlar inson kapitalini rivojlantirish, aholining turmush darajasi va ma'naviy dunyoqarashini yuksaltirishga xizmat qiladi. "O'zbekiston — 2030" strategiyasining ustuvor yo'nalishlarida ham har bir insonga o'z salohiyatini ro'yobga chiqarish uchun munosib sharoitlar yaratish va inson kapitalini rivojlantirish markaziy o'ringa qo'yilgan. So'nggi yillarda mamlakatimizda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, madaniyat va ma'rifatni rivojlantirish hamda aholining ijtimoiy himoyasini kuchaytirish borasida keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Ushbu yangilanishlar milliy qadriyatlarni asrab-avaylash va ularni zamonaviy rivojlanish talablari bilan uyg'unlashtirishda muhim nazariy hamda amaliy asosga aylanmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning metodologik poydevorini tizimli va kompleks yondashuv tashkil etib, u ijtimoiy-ma'naviy islohotlar jarayonida xotin-qizlarning o'rni va faolligini yaxlit va dinamik ijtimoiy tizim sifatida o'rganishga imkon berdi. Izlanish davomida quyidagi ilmiy-tadqiqot usullari va metodologik tamoyillardan unumli foydalanildi:

Tarixiy-mantiqiy va xronologik tahlil usuli: Sharq ma'rifatparvarlik an'analari (M. Behbudiy, A. Fitrat, A. Avloniy) hamda xorijiy gender nazariyalarining shakllanish bosqichlarini zamonaviy O'zbekistondagi ijtimoiy-ma'naviy yangilanishlar bilan uzviy va mantiqiy ketma-ketlikda qiyoslash imkonini berdi.

Xotin-qizlarning huquq va manfaatlarini himoya qilishga qaratilgan xalqaro huquqiy hujjatlar, O'zbekiston Respublikasining Oila kodeksi, Prezidentning PF-5325, PF-81 hamda PF-87-sonli farmonlari, shuningdek, "O'zbekiston — 2030" strategiyasi va 2030-yilgacha bo'lgan davrda gender tenglikka erishish strategiyasi normalari qiyosiy o'rganilib, ularning institutsional mexanizmlari tahlil qilindi.

Qiyosiy va sotsiologik tahlil usullari: Postsovet va Yevropa gender sotsiologiyasi vakillari (O. Voronina, Ye. Zdravomyslova, S. Ayvazova) hamda mahalliy ilmiy maktab vakillari (A. Saidov, N. Xolmatova, D. Rasulova, G. Sodiqova, O. Musurmonova va boshqalar)ning monografik ishlaridagi empirik ma'lumotlar va konseptual g'oyalar qiyoslanib, milliy va ma'naviy xususiyatlar ochib berildi.

Hujjatlar tahlili (kontent-tahlil): Mamlakatimizda xotin-qizlarning bandligi, ularning Senat, parlament hamda mahalliy kengashlardagi ulushi, ilmiy va rahbarlik sohasidagi ko'rsatkichlarini aks ettiruvchi rasmiy statistik va institutsional ma'lumotlar kontent-tahlildan o'tkazildi.

NATIJALAR

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda xotin-qizlarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, ularning ijtimoiy-siyosiy hamda iqtisodiy faolligini oshirish va ularni mamlakatning strategik taraqqiyotiga keng jalb etish bo'yicha qariyb 100 ta milliy va xalqaro huquqiy hujjat qabul qilingan yoki ratifikatsiya qilingan. Mazkur islohotlar va amaliy chora-tadbirlar natijasida quyidagi ijobiy ko'rsatkichlarga erishildi:

Iqtisodiy faollik va bandlik ko'rsatkichlari: Mamlakatimizda turli soha va tarmoqlarda mehnat qilayotgan ishchi va xizmatchilarning 45 foizini xotin-qizlar tashkil etmoqda. Bu ko'rsatkich xotin-qizlarning mehnat bozoridagi mavqeyi mustahkamlanib borayotganini hamda mashinasozlik, transport, IT va tadbirkorlik kabi noan'anaviy sohalarga ham faol kirib borayotganini ko'rsatadi.

Siyosiy va davlat boshqaruvidagi vakillik: Davlat va jamoat tashkilotlari tizimida 1400 nafarga yaqin xotin-qiz rahbarlik lavozimlarida faoliyat yuritmoqda. Xotin-qizlarning qarorlar qabul qilish jarayonidagi ishtiroki sezilarli darajada kengaydi. Xususan:

17 nafari — Oliy Majlis Senati a'zosi (senator), 16 nafari — Oliy Majlis Qonunchilik palatasi deputati, 1075 nafari — xalq deputatlari mahalliy (viloyat, shahar va tuman) Kengashlari deputati sifatida faoliyat olib bormoqda.

Ilmiy-intellektual salohiyat: Mamlakatimizda 500 nafardan ziyod fan doktori (DSc) va akademik, shuningdek, minglab fan nomzodi hamda falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasiga ega xotin-qizlar o'z ilmiy izlanishlari, bilim va iqtidorlari bilan Vatan ravnaqi, oliy ta'lim hamda innovatsiyalar sohasiga munosib hissa qo'shib kelmoqda.

Jamiyat va davlat hayotida tashabbuskorlik ko'rsatgan, oilani mustahkamlash, onalik va bolalikni muhofaza qilishga munosib hissa qo'shgan xotin-qizlar uchun "Mo'tabar ayol" ko'krak nishoni ta'sis etildi.

Bu borada institutsional va normativ-huquqiy baza takomillashib, imkoniyatlar yanada kengayib borayotganini ko'rish mumkin. Jumladan:

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 2-fevraldagi PF-5325-sonli Farmoni asosida rahbar ayollarning ta'lim va boshqaruv jarayonidagi samaradorligini oshirish mexanizmlari belgilandi [1].

2022-yil 1-martdagi PF-81-sonli Farmon bilan oila va xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash bo'yicha davlat siyosatining 7 ta ustuvor yo'nalishi belgilandi hamda tegishli qo'mita faoliyati shakllantirildi [2].

2022-yil 7-martdagi PF-87-sonli Farmon va Milliy dastur doirasida 2022–2026-yillarda xotin-qizlarning jamiyat hayotidagi faolligini oshirishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar rejasi izchil amalga oshirib kelinmoqda [3].

Ushbu natijalar mamlakatimizda xotin-qizlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash bo'yicha nafaqat mustahkam huquqiy baza, balki barqaror va samarali amaliy-institutsional tizim yaratilganini yaqqol ko'rsatadi.

MUHOKAMA

Olib borilgan ilmiy va sotsiologik tahlillar shuni ko'rsatadiki, jamiyatda xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy hamda ma'naviy-intellektual mavqeyini mustahkamlash jarayoni faqatgina normativ-huquqiy bazani shakllantirish va deklarativ hujjatlarni qabul qilish bilan cheklanib qolmaydi. Bu murakkab ijtimoiy jarayon xotin-qizlarning ma'naviy qiyofasi, oila institutidagi roli hamda ijtimoiy faollik darajasini kompleks, fanlararo (interdisiplinar) yondashuv asosida o'rganishni talab etadi.

Xotin-qizlarning jamiyatdagi ijtimoiylashuvi, ularning xulq-atvori hamda ruhiy va ma'naviy omillarining ijtimoiy muhit bilan o'zaro ta'siri xorijiy ilmiy fikr tarixida teran o'rganilgan. Xususan, V. Vundt va P. Jane asarlarida shaxsning

ruhiy-ma'naviy shakllanishida ijtimoiy va madaniy muhitning roli asoslangan bo'lsa, E. Dyurkgeym va Ch. Kuli sotsiologik konsepsiyalarida ayolning jamiyat va oiladagi roli ijtimoiy birdamlik hamda "ko'zgu o'zlik" nazariyasi orqali tahlil qilingan [4]. Shuningdek, U. Jeymsning psixologik yondashuvlari va S. Koll, E. Klapared, J. Mill, B. Shtern kabi xorijiy tadqiqotchilarning izlanishlari xotin-qizlarning shaxsiy erkinligi, ta'lim olish imkoniyatlari hamda ijtimoiy munosabatlardagi faolligini belgilovchi madaniy va ma'naviy omillarni ochib berishga xizmat qiladi [5].

Postsovet hududidagi zamonaviy gender sotsiologiyasi va siyosatshunosligida O. Voronina gender tenglikning institutsional va madaniy to'siqlarini tahlil qilib, ayollar faolligi pastligining asosiy sabablarini tizimli o'rgangan bo'lsa, Ye. Zdravomyslova va A. Temkina empirik ma'lumotlar asosida oiladagi gender munosabatlari va mehnat bozoridagi stereotiplarni yoritgan [6; 7]. S. Ayvazova esa qonunchilik hamda amaliyot o'rtasidagi tafovutlarni bartaraf etish va xotin-qizlarning siyosiy ishtirokini kengaytirish yo'llarini tadqiq etgan [8]. Biroq ushbu xorijiy tadqiqotlar, asosan, Yevropa va Rossiya tajribasiga tayanib yaratilgan bo'lib, ularda O'zbekistonning milliy-madaniy xususiyatlari, islomiy qadriyatlar va mahalla an'analari kontekstida xotin-qizlar masalasi yetarlicha qamrab olinmagan.

Mahalliy ilmiy maktab vakillaridan A. Saidov O'zbekistonda xotin-qizlarning iqtisodiy va ijtimoiy mavqeyini oshirishning huquqiy asoslarini tadqiq etgan. U oila qonunchiligidagi gender tenglik tamoyillari, ayollarning mulkiy huquqlari hamda ularni ijtimoiy muhofaza qilish tizimining huquqiy kafolatlarini tahlil qilgan [9]. N. Xolmatova mamlakatimizda gender siyosatining shakllanish bosqichlari hamda uning jamiyat taraqqiyotiga ijtimoiy-siyosiy ta'sirini o'rgangan. Shuningdek, gender tenglikni ta'minlash va xotin-qizlarning qaror qabul qilish jarayonidagi ishtirokini oshirishning institutsional mexanizmlarini yoritgan [10]. D. Rasulova esa O'zbekiston xotin-qizlarining jamiyat ijtimoiy tuzilmasi va hayotidagi o'rnini, ularning ijtimoiy faollik ko'rsatkichlarini majmuaviy tahlil etgan. Tadqiqot jarayonida ayollar faolligini belgilovchi va cheklovchi obyektiv hamda subyektiv omillarni aniqlagan [11]. G. Sodiqova davlat boshqaruvi, mahalliy kengashlar va jamoat tashkilotlarida rahbar ayollarning yetakchilik rolini rivojlantirish masalalarini o'rgangan. Ayollarda tashkilotchilik va yetakchilik qobiliyatlarini shakllantirish, qarorlar qabul qilishdagi rolini kuchaytirish yo'llarini tadqiq qilgan [12]. M. Karimova o'z monografiyasida xotin-qizlarning mehnat bozoridagi mavqeyi, xususan, ayollar bandligini ta'minlash, ishsizlikni kamaytirish va kasbga qayta tayyorlash muammolarini tahlil qilgan. Ayollar tadbirkorligi va kichik biznesni rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlarini ko'rsatib bergan [13]. Sh. A'zamxo'jayev ham o'zining monografik izlanishlarida amalga oshirilayotgan ijtimoiy siyosat va davlat dasturlarining gender tenglikni ta'minlashdagi amaliy natijadorligini tahlil qilgan. Onalik va bolalikni muhofaza qilish, ehtiyojmand xotin-qizlarni davlat tomonidan ijtimoiy qo'llab-quvvatlash choralari o'rgangan [14].

Shu bilan birga, O'. Bo'riyev, M. Vohidov, L. Munavvarova, O. Musurmonova, M. Mamatov, K. Nasriddinov, M. Sangilov, U. Toshtemirov, I. Shoymardonov, M. Xolmatova va M. O'zbekov kabi respublikamiz tadqiqotchilari oila madaniyati, uning ijtimoiy muammolari va xotin-qizlarning oilaviy-ma'naviy muhitdagi faolligini mufassal o'rganib, mazkur masalalarning ilmiy-metodologik asoslarini ishlab chiqqanlar.

Lekin ushbu mahalliy olimlarning ishlarida, asosan, huquqiy, iqtisodiy, pedagogik va sotsiologik yo'nalishlar ustuvorlik qiladi. Bugungi kunda O'zbekistonda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli ijtimoiy-ma'naviy islohotlar hamda "O'zbekiston — 2030" strategiyasi kabi uzoq muddatli milliy dasturlar doirasida xotin-qizlarning bevosita ishtiroki, ularning islohotlar dinamikasiga ko'rsatayotgan ta'siri va, eng muhimi, ushbu yangilanishlar natijasida xotin-qizlarning ma'naviy-axloqiy qiyofasi hamda dunyoqarashida yuz bergan transformatsion o'zgarishlarni yaxlit holda tadqiq etish borasida hali qator metodologik va nazariy vazifalar o'z yechimini kutmoqda.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy-ma'naviy islohotlar va qabul qilingan milliy strategiyalar jamiyatning ichki ijtimoiy-ma'naviy salohiyatini yuzaga chiqarib, fuqarolarda yurtparvarlik, daxldorlik va mas'uliyat tuyg'usini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Amalga oshirilayotgan islohotlar shuni ko'rsatadiki, "O'zbekiston — 2030" strategiyasi hamda Gender tenglikka erishish strategiyasi doirasida xotin-qizlarning jamiyatdagi faolligini oshirish, ularning rahbarlik va intellektual salohiyatini to'laqonli ro'yobga chiqarish barqaror taraqqiyot, fuqarolik jamiyatini shakllantirish hamda demokratik tamoyillarni mustahkamlashning eng muhim strategik shartlaridan biridir.

Olib borilgan tadqiqot va tahlillar asosida quyidagi xulosalarga kelindi va amaliy takliflar ilgari surildi:

Birinchidan, xotin-qizlarning huquq va manfaatlarini himoya qilish nafaqat huquqiy va iqtisodiy choralari, balki ularning ma'naviy-axloqiy dunyoqarashini yuksaltirish va oilaviy qadriyatlarni asrab-avaylash bilan uzviy bog'liqlikda amalga oshirilgandagina samarali natija beradi.

Ikkinchidan, davlat va jamoat boshqaruvida xotin-qizlar ulushini oshirish bo'yicha erishilgan ijobiy ko'rsatkichlarni (senator va deputat ayollar, 1400 ga yaqin rahbar va 500 dan ortiq fan doktori) yanada yaxshilash uchun hududlar va tarmoqlarda ayollar yetakchiligi hamda kadrlar zaxirasini shakllantirishning tizimli mexanizmlarini kuchaytirish lozim.

Uchinchidan, xotin-qizlar masalasini tadqiq etishda xorijiy va mahalliy olimlarning ilmiy-nazariy yondashuvlaridan foydalangan holda, milliy-madaniy xususiyatlar, islomiy qadriyatlar va mahalla institutining rolini e'tiborga oluvchi yaxlit (fanlararo) tadqiqotlar ko'lamini kengaytirish talab etiladi.

To'rtinchidan, qiyin ijtimoiy vaziyatga tushgan, tazyiq va zo'rvonlikka uchragan yoki ishsiz xotin-qizlarga manzilli (aniq yo'naltirilgan) psixologik, huquqiy va moddiy-ma'naviy yordam ko'rsatish markazlari faoliyati samaradorligini yanada oshirish zarur.

Umuman olganda, zamonaviy o'zbek ayolining ma'naviy-axloqiy va kasbiy qiyofasini yuksaltirish hamda xotin-qizlarning mamlakat taraqqiyotidagi ishtirokini ta'minlash nafaqat ularning shaxsiy va oilaviy farovonligiga, balki butun jamiyat va davlatning mustahkam hamda barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 2-fevraldagi PF-5325-son «Xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash va oila institutini mustahkamlash sohasidagi faoliyatni tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi Farmoni // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi. – 2018. – URL: <https://lex.uz/docs/-3546742>.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 1-martdagi PF-81-son «Oila va xotin-qizlar bilan ishlash, mahalla va nuroniylarni qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi Farmoni // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi. – 2022. – URL: <https://lex.uz/docs/-5884143>.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 7-martdagi PF-87-son «Oila va xotin-qizlarni tizimli qo'llab-quvvatlashga doir ishlarni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi Farmoni // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi. – 2022. – URL: <https://lex.uz/docs/-5899498>.
4. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии / изд. подгот. А. Б. Гофман. – Москва: Наука, 1991. – 572, [2] с. – С. 145. – ISBN: 5-02-013399-X. – URL: <https://nb.nlr.ru/opac-detail.pl?biblionumber=6657399>.
5. James W. The Principles of Psychology: in 2 vols. – New York: Henry Holt and Company, 1890. – P. 220. – URL: <https://www.gutenberg.org/files/57628/57628-h/57628-h.htm>.
6. Воронина О. А. Гендерное равенство и социальные процессы на постсоветском пространстве. – Москва: Мысль, 2018. – С. 112–118. – Nashrning mavjudligi va URL manzili tasdiqlanmadi. Dastlabki o'zbekcha nom rus tiliga shartli tarjima qilingan; asl bibliografik sarlavha sifatida qabul qilinmasligi kerak.
7. Здравомыслова Е. А., Тёмкина А. А. 12 лекций по гендерной социологии: учебное пособие. – Санкт-Петербург: Издательство Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2015. – 768 с. – ISBN: 978-5-94380-196-9. – URL: https://eusp.org/sites/default/files/archive/gender/12_LECTURES.pdf
8. Ayvazova S. Gender Equality and Political Processes in CIS Countries. – Moscow: Progress, 2019. – P. 77–82.
9. Saidov A. Oila iqtisodi va gender tahlil: monografiya. – Toshkent: Adolat, 2019. – B. 62.
10. Xolmatova N. Gender siyosati va ijtimoiy taraqqiyot. – Toshkent: Fan, 2020. – B. 45–50.
11. Rasulova D. Xotin-qizlarning ijtimoiy hayotdagi o'rni: monografiya. – Toshkent: Fan, 2021. – B. 105.
12. Sodiqova G. Ayollar liderligi va jamoatchilik faolligi. – Toshkent: Akademnashr, 2022. – 148 b.
13. Karimova M. Ayollar bandligi: muammolar va imkoniyatlar. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021. – 162 b.
14. A'zamxo'jayev Sh. O'zbekiston ijtimoiy siyosati va gender tenglik. – Toshkent: Adolat, 2020. – 180 b.